

การศึกษาวิธีการปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทย
จังหวัดพิษณุโลก

The Study of the Practice to the Buddha's Relics of Thai Buddhists
in Phitsanulok Province

พระอนุชา สนต์จิตโต (เหมื่อนมี)

Phra Anucha Santacitto (Meanmi)

พระครูพิพิธจารุธรรม, ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ

Phrakrupipithjarudham, Prapat Srikulkij

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhajinaraj College

E-Mail: samung.v4969@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อและความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธไทย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทยจังหวัดพิษณุโลก งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเนื้อหาออกตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กล่าวถึง ความหมาย ความเป็นมา ประเภทและลักษณะของพระบรมสารีริกธาตุ ความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุ การสร้างที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และคติความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสมัยพุทธกาล สมัยหลังสมัยพุทธกาล การเข้ามาของพระธาตุในประเทศไทย และความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุของชาวพุทธไทย และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธในจังหวัดพิษณุโลก

ผลการวิจัยพบว่า

ผลจากการศึกษาวิจัยภาคเอกสาร สรุปได้ว่าชาวพุทธไทยมีความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุอย่างสูงยิ่ง นอกจากนี้ยังเชื่อมั่นในอานุภาพของพระอัฐิธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในพระสถูปเจดีย์ และยังพบว่าผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชา จะมีความสุขความเจริญในชีวิต ดังนั้น ชาวพุทธจึงควรพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ เพราะเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุคือสิ่งแทนพระพุทธเจ้า

ผลการวิจัยภาคสนาม ได้ผลสรุปว่าพระธาตุ วัดเสนาสน์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพิษณุโลก เป็นพระธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ คือพระธาตุของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

จำนวน 36 พระองค์ โดยพระมหาไถ่ล่าย ต่อมาชาวพุทธ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ได้พากันสร้างเจดีย์ใหญ่ครอบไว้ เมื่อ พ.ศ. 1232

พื้นฐานความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจากความเชื่อแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาและส่วนใหญ่มีความเคารพนับถือและความเข้าใจเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ เคยเห็นพระอัฐิธาตุและเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นวัตถุวิเศษสามารถแสดงปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติได้

ประชาชนจังหวัดพิษณุโลกมีความเชื่อว่าพระบรมธาตุเจดีย์ วัดเสนาสน์ เป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุจริง และองค์พระธาตุความศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิปาฏิหาริย์ ดลบันดาลให้ผู้มีศรัทธาในการปฏิบัติตนแล้วแคล้วคลาดปลอดภัย และเป็นสิริมงคล สำหรับการปฏิบัติตนต่อพระธาตุของชาวพุทธจังหวัดพิษณุโลก คือการบวงสรวง การถวายน้ำสรง การห่มวนาคห่ม เมื่อได้สืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่จะต้องปฏิบัติทุกปี และมีการบวชนาคห่มเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาอีกด้วย

คำสำคัญ: วิธีการปฏิบัติตน, พระบรมสารีริกธาตุ, ชาวพุทธไทย

Abstract

This dissertation is of 2 objectives; 1) to study of the belief and importance of Buddha's relict in of Buddhism of The Thai Buddhists 2) to study of the belief and performance according to the Buddha's relict in of The Thai Buddhists in Phitsanulok province. This study is a quantitative research.

This thesis was divided substance into follow the 2 objectives;

objective 1 deals with meaning, history, development and kinds of the Buddha's relics, the importance about the Buddha's relict, the constructing of monuments for Buddha's relics, and the belief in Buddha's relics after Buddha's passing away'

objective 2 deals with the belief about Buddha's relics of Thai Buddhists nowadays and objective 3 deals with results of studies and the analysis of the belief and performance according to the Buddhists relict in of The Thai Buddhists in Phitsanulok province of information's that divided into 2 objectives.

The result of the present study was found that Phradhatu of Watsanat in watbhot distich was a pagoda contain the Buddha's relics about 36 Buddha's relics by Phramaha Lhailay. Later, the Thai Buddhists Peoples of Watbhot

established a big pagoda to cover a Dhatu. Phradhatu of Buddha's relics was produced in Buddha Era 1232.

The results from the analysis of a documentary research was concluded that: an attitude and belief in Buddha's relics was highly faithful in Thai society. Moreover, it was found that Buddhists believe in the power of Buddha's relics which was contained in Buddhist monuments and those who pay respect to these Buddha's relics would obtain happiness and be prosperous in their lives. Most of them, therefore, lead their life in a good way. Worshiping Buddha's relic is considered to be the worshipping of those thin that represent the Buddha Himself.

The results from the analysis of a questionnaire can be concluded that:

The Thai Buddhists' belief nowadays in Buddha's relics was based origin ancient belief of ancestors on their old continuous belief. Most of them had the knowledge and understanding of Buddha's relics. They believed that the Buddha's relics were the special substance that can bring about supernatural phenomena.

Buddhists in the Thitsanulok province believed that Phradhatu Watsanat was a pagoda to contain the real Buddha's relics. It had auspicious power, and miracle to save believers from danger and to give them the prosperity.

The belief and performance according to the Buddha's relict in of The Thai Buddhists in Phitsanulok province that was practiced from generation to generation was worshipping, This rite was derived from generation to generation till it became a tradition that was organized in every year. In the present time, there was a change of practice from worship to competition and ordination group every year.

Keywords: The Way Behave, Buddha's Relics, Thai Buddhist

1. บทนำ

ในดินแดนต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาต่างนับถือว่า พระบรมสารีริกธาตุเป็นวัตถุสูงค่าสูงสุด เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระพุทธสรีระขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และด้วยความเชื่อเรื่องพระพุทธบารมี ประดุจพระองค์ทรงพระชนม์อยู่ จึงมี

ความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น พระบรมสารีริกธาตุลอยน้ำ พระบรมสารีริกธาตุเสด็จเคลื่อนย้ายที่ประดิษฐานเองได้ พระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เปล่งแสงหรือรัศมีโอภาส เป็นต้น

ในปัจจุบันพระพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ก็ยังให้ความสนใจที่จะสักการบูชาและต้องการจะมีพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุของพระอรหันต์ไว้ครอบครอง เพื่อจุดประสงค์ต่างๆ กัน เช่น เพื่อสักการบูชา เพื่อเป็นสิริมงคลที่มีพระบรมสารีริกธาตุไว้ที่บ้าน โดยจัดวางไว้บนโต๊ะหมู่บูชา หรือเก็บรักษาไว้ในที่อันเหมาะสม เนื่องจากมีความเชื่อว่าหากผู้ใดมีพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุของพระอรหันต์อยู่ในครอบครองแต่รักษาไว้ไม่ดี เช่น เก็บรักษาไว้ในที่ไม่เหมาะสม หรือ ขาดการสักการบูชา พระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุก็จะอันตรายไปจากที่นั้น ในขณะที่บางคนก็เชื่อว่าผู้ที่มีพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุไว้ครอบครองมาก ๆ จะเป็นการวัดคุณธรรมของผู้คนว่าเขามีกาย วาจา และใจ ที่บริสุทธิ์สะอาด มีบุญญาธิการมาก (ธนิต อยู่โพธิ์, 2529: 191) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการสวดคาถาอันเชิญพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุและมีวิธีการปฏิบัติตนในกรรมวิธีต่าง ๆ ซึ่งผู้ใดจะปฏิบัติได้ผลก็จะบอกต่อ ๆ กันมา

ในดินแดนต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาต่างนับถือว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นวัตถุสูงค่าสูงสุด เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระพุทธสรีระขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และด้วยความเชื่อเรื่องพระพุทธบาทมีประดุจพระองค์ทรงพระชนม์อยู่ จึงมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้หลากหลายรูปแบบ เช่นพระบรมสารีริกธาตุลอยน้ำ พระบรมสารีริกธาตุเสด็จเคลื่อนย้ายที่ประดิษฐานเองได้ พระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เปล่งแสงหรือรัศมีโอภาส เป็นต้น จาริกวัดศรีชุม เป็นหลักฐานจาริกโบราณของไทยที่กล่าวถึงปาฏิหาริย์ของพระบรมสารีริกธาตุโดยละเอียดในประเทศไทยสมัยโบราณ ปรากฏหลักฐานความเชื่อปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวข้องกับพระบรมสารีริกธาตุที่เก่าที่สุดในจาริกวัดศรีชุม ซึ่งเป็นศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 โดยพระมหาเถรศรีศรีถวราชจุฬามณีศรีรัตนลังกาที่ปมहाสามิเป็นเจ้า ซึ่งเป็นพระโอรสของพระยากำแหงพระราม และเป็นพระนัดดาของพ่อขุนผาเมือง เป็นผู้จาริกขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 1890-1917 โดยมีส่วนหนึ่งของจารึกกล่าวถึงอิทธิปาฏิหาริย์ของพระบรมสารีริกธาตุที่วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัยโดยละเอียด ในสังคมไทยเมื่อประเทศได้รับพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ตั้งแต่สุโขทัยเป็นต้นมาได้มีการสร้างพระสถูปสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขึ้นเป็นหลักของวัด ตามคติความเชื่อของชาวประเทศศรีลังกาและมีการเขียนตำนานพระบรมสารีริกธูปกำกับไว้ด้วย ทำให้ชาวพุทธไทยบางส่วนเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุที่แจกไปยังเมืองต่าง ๆ เมื่อครั้งถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ได้รับการรักษาและสักการบูชาสืบมาโดยลำดับ ในประเทศไทยก็มีการสร้างพระสถูปเจดีย์สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา และการสร้างเจดีย์นี้ ถือได้เป็นแบบสถาปัตยกรรมอย่างหนึ่งของสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ

พระบรมสารีริกธาตุ โดยความหมายก็คือพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า หรือกระดูกของพระพุทธเจ้า รวมถึงพระธาตุที่นับเนื่องหรือเป็นส่วนกายหรือพระวรกายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง พระเกศา พระโลมา พระนขา พระทันตา พระอัฐิ พระทนต์ พระอักษธาตุ พระศิวธาตุ ของพระพุทธเจ้า ในมหาปรินิพพานสูตรได้กล่าวถึงพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ว่าเมื่อพระเพลิงไหม้พระสรีระของพระพุทธเจ้า พระอวัยวะคือพระฉวี พระจัมมะ พระมังสา พระนหารู พระลลิกา ไม่ปรากฏเกล้า ไม่ปรากฏเขม่าเลย คงเหลือแต่พระสรีระเท่านั้น เปรียบเหมือนเมื่อไฟไหม้เนยใสและน้ำมัน ก็ไม่ปรากฏเกล้า ไม่ปรากฏเขม่า ฉนั้นใด เมื่อพระเพลิงไหม้พระสรีระของพระผู้มีพระภาค พระอวัยวะ กล่าวคือ พระฉวี พระจัมมะ พระมังสา พระนหารู หรือพระลลิกา ไม่ปรากฏเกล้า ไม่ปรากฏเขม่า คงเหลืออยู่แต่พระสรีระเท่านั้น ฉนั้นนั่นเหมือนกัน

พระบรมสารีริกธาตุวัดเสนาสน์: วัดเสนาสน์ ตั้งอยู่ที่ 128 หมู่ที่ 1 บ้านสวนป่าน ตำบลท่างาม อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร สังกัดสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดโบราณเก่าแก่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยใดไม่มีใครทราบแน่ชัดสันนิษฐานว่าวัดนี้สร้างขึ้นก่อน พ.ศ. 1232 และได้มีการย้ายสถานที่ตั้งเสนาสนะหลายครั้งหลายหน นับถึงปัจจุบันได้ 5 ครั้ง นับเป็นวัดชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วในราว พ.ศ. 1820 (ประวัติความเป็นมาของวัดเสนาสน์ และพระบรมธาตุ, 9 สิงหาคม 2558: 546) ได้มีประวัติกล่าวไว้เพียงบางตอนจากหนังสือเรื่อง “พระปฐมเจดีย์” ซึ่งมี “เจ้าพระยาทิพากรณ์ (นายขำ บุณนาค)” กล่าวไว้ว่า มหาไหล่ลายซึ่งเป็นลูกชายของนายเสน กษัตริย์ในเชื้อพระวงศ์พระยาศรีสิทธิไชย เมื่อครั้งที่พระมหาไหล่ลายยังมีได้บวชนั้นได้เข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กของพระเจ้าแผ่นดินเมืองละโว้ เมื่อบวชเป็นสามเณรแล้วได้ทราบข่าวว่าจะมีเรือสำเภา เดินทางไปยังเมืองลังกา สามเณรไหล่ลายจึงได้ขออาศัยโดยสารเรือสำเภาลำดังกล่าวเดินทางไป ด้วยจนกระทั่งถึงปากน้ำทางเข้าเมืองลังกา สามเณรไหล่ลายจึงได้นำบาตรและไม้เท้าของตนใส่ลงในกระโถ แล้วก็ลอยเข้าไปในเมืองลังกาในวัดเดียวกันนั่นเอง และขอรับรองให้คณะสงฆ์เหล่านั้นได้นำตนเองเข้าไปนมัสการสักการะพระบรมสารีริกธาตุในพระมหาเจดีย์เท่านั้น ซึ่งทางคณะสงฆ์ก็ได้ยินยอมพาสามเณรไหล่ลายเข้าไปในพระมหาเจดีย์จนกระทั่งถึงยังต้นโพธิ์ สามเณรไหล่ลายก็ได้ทำการทักษิณาวรรตจนครบสามรอบแล้ว ก็บังเกิดความมหัศจรรย์ขึ้น โดยกิ่งต้นโพธิ์ด้านทิศทักษิณได้น้อมกิ่งลงมาให้สามเณรไหล่ลายจับใส่เหนือเศียรพร้อมทั้งยังมีพระบรมสารีริกธาตุเสด็จออกมาแสดงพระปาฏิหาริย์ตั้งลอยอยู่เหนือเศียรสามเณรไหล่ลาย มีรัศมีเปล่งประกายสว่างไสว ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของเหล่าคณะสงฆ์ทั้งปวงโดยถ้วนทั่วกัน จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว คณะสงฆ์ทั้งได้ประจักษ์ซึ่งบุญญาบารมีของสามเณรไหล่ลายคณะสงฆ์ทั้งหลายจึงได้ยินยอมพร้อมใจกันทำการบวชให้สามเณรไหล่ลายเป็นพระภิกษุโดยสมบูรณ์ทันที หลังจากนั้นมาพระมหาไหล่ลายก็ได้เดินทางไป นมัสการสักการะพระพุทธรูปและพระมหาเจดีย์แห่งอื่น ๆ จนทั่วแล้วจึงเดินทางกลับมา และสมเด็จพระสังฆราชก็ได้เมตตาประทานพระบรมธาตุ จำนวน 650 พระองค์ พร้อมด้วยผลของต้นศรี

มหาโพธิ์ให้แก่พระมหาไถ่ล่ายได้นำไปบรรจุและปลูกในเมืองแห่งอื่น ๆ จะได้ให้เหล่าสมณชีพรามณ์ และท้าวพระยาประชาราษฎร์ทั้งปวงจะได้มีสักการศกการบูชาสืบต่อไปเมื่อนำกว่าพระศาสนาได้ 500 พรรษา จากนั้นพระมหาไถ่ล่ายก็ได้กราบทูลลาสมเด็จพระสังฆราชและคณะสงฆ์ทั้งหลายกลับชมพุทฺธิป และเมื่อไปถึงนครชัยศรี วัดพระเชตุพน พระมหาไถ่ล่ายจึงได้ทำการแบ่งพระบรมธาตุนำไปบรรจุไว้ในพระมหาเจดีย์ พระปางสมาธิ และพระเสมาทั้งสี่รวมทั้งสิ้นจำนวน 16 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในพระปางศิลาสน์ พระประธานใหญ่รวม 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในพระโพธิพารักษ์ จำนวน 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในพระป่าเลไล จำนวน 36 พระองค์ แบ่งบรรจุไว้ในเมืองชัยนาทจำนวน 36 พระองค์ ส่วนผลตนมหาโพธิ์ไปปลูกไว้ริมหนองนอกวัดเขมาปากน้ำ จึงได้ปรากฏชื่อว่า “มหาโพธิ์เมืองล้งกา” หลังจากนั้นก็ทำการแบ่งพระบรมธาตุไปบรรจุไว้ที่วัดหน้าพระธาตุเมืองอโยธยาอีก จำนวน 16 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในพระพุทฺธบาท จำนวน 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุในเขานครสวรรค์จำนวน 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุในต้นศรีมหาโพธิ์ที่ปลูกไว้ ณ อ่างทอง จำนวน 36 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในเมืองหลวงสวนแก้ว จำนวน 36 พระองค์ และแบ่งไปบรรจุไว้ในวัดเสนาสน์ จำนวน 36 พระองค์ (ขณะนั้นพระพุทฺธศักราชได้ 1232 พรรษา) แบ่งไปบรรจุไว้ในวัดบูรพาราม จำนวน 30 พระองค์ แบ่งไปบรรจุไว้ในวัดมหาสถาน จำนวน 30 พระองค์ (ซึ่งทั้งสามอารามสุดท้ายนี้ ล้วนอยู่ในแดนเมืองพิษณุโลกทั้งสิ้น) และเมื่อพระมหาไถ่ล่ายได้แบ่งพระบรมธาตุไปบรรจุในเมืองอื่นๆ จนหมดสิ้นทั้ง 650 พระองค์แล้ว พระมหาไถ่ล่ายก็ได้เดินทางกลับไปอยู่ยังเมืองละโว้ดังเดิม

ในสมัยโบราณชาวพุทธในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียงรู้จักวัดเสนาสน์ เพราะงานสงฆ์พระบรมธาตุ ซึ่งเป็นงานที่ใหญ่โตมาก ส่วนใหญ่ในช่วงก่อนเทศกาลตรุษ 2-3 วัน จะมีประเพณีบวชนาคหนุ่ม มีงานฉลอง ทำบุญตรุษ และงานประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุติดต่อกันไปการสงฆ์พระบรมธาตุจัดขึ้นในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 อันเป็นวันสุดท้ายของงานผู้สูงอายุมักเดินทางไปยังวัดเสนาสน์ ตั้งแต่ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 4 พักค้างคืนเพื่อปฏิบัติธรรมที่วัด ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นคือวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ก็ร่วมทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนาและร่วมสงฆ์พระบรมธาตุแล้วจึงเดินทางกลับ เพื่อไปร่วมงานประเพณีที่วัดโบสถ์ต่อไปสำหรับคนหนุ่มคนสาวที่ยังแข็งแรงจะเดินทางไปวัดเสนาสน์ ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ร่วมสงฆ์พระบรมธาตุและดูการละเล่นแล้วจึงเดินทางกลับ ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 นี้เองทางวัดโบสถ์ก็จัดงานประเพณีประจำปีของวัดต่อทันที ประชาชนก็จะเดินทางไปร่วมงานบุญที่วัดโบสถ์ต่ออีกงานหนึ่งการที่วัดโบสถ์จัดงานต่อจากวัดเสนาสน์ เนื่องจากการให้เกียรติที่ วัดเสนาสน์ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ จึงให้วัดเสนาสน์จัดงานประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุก่อนเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในสมัยก่อนงานประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุวัดเสนาสน์ นอกจากจะมีมหรสพต่าง ๆ แล้ว บรรดานักแข่งม้าจะพากันมาแข่งม้าในบริเวณงานวัด นักเลงที่มีเรื่องบาดหมางหรือไม่ถูกชะตากันจะนัดมาชกต่อยตีกัน เพื่อ

ชำระความแค้น เพราะถือว่าที่วัดเสนาสน์มีพระบรมธาตุเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง และเป็นสักขีพยานชกต่อยตีกันไม่มีการเอาเรื่องขึ้นโรงขึ้นศาล ไม่เล็ดตกยางออกถึงอันตรายร้ายแรง ดังนั้นเมื่อถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุก ๆ ปี เพียง 1 วันเท่านั้น ทางวัดเสนาสน์ จะจัดพิธีสงฆ์ พระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งมีพุทธศาสนิกชนทั่วไปหลั่งไหลเข้ามาเพื่อนมัสการพระบรมสารีริกธาตุเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งมีชาวบ้านอีกหลายคนมารอคอยเพื่อรองรับน้ำสรงที่ล้นออกมาจากภาชนะบรรจุองค์พระบรมสารีริกธาตุ นำไปปะพรมคนในครอบครัว บ้านเรือน ไร่นาและอื่น ๆ ให้เกิดความเป็นสิริมงคล ขจัดปัดเป่าความทุกข์นานาประการให้หมดไปจากครอบครัวตลอดจนตราถึงปัจจุบันนี้

องค์ความรู้จากการวิจัย: สิ่งที่ประชาชนได้จากการมีพระเจดีย์บรรจุพระอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวพุทธประชาชนทั่วไป มีความศรัทธาและความเชื่อต่ออัฐิธาตุ หรือพระบรมสารีริกธาตุ ที่บรรจุไว้ในองค์พระธาตุนั้น เพราะมีความเชื่อว่า

1. การบูชาสักการะพระบรมสารีริกธาตุ เป็นเหมือนได้บูชาพระพุทธเจ้าโดยตรง
2. การบูชาสักการะพระบรมสารีริกธาตุ เป็นการได้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา กล่าวคือ 1) พุทธานุภาพ ความเชื่อมั่นในพระพุทธรูป ที่ทรงบริสุทธิปราศจากกิเลสสวาทังปวง และทรงประกอบด้วยพระคุณ 3 ประการ คือ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ และพระปัญญาคุณ 2) ธรรมานุภาพ คือพลังอำนาจของพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีปรากฏอยู่ตามบทสวดมนต์ต่างๆ 3) สังฆานุภาพ คืออำนาจแห่งพระอริยสงฆ์และพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งหลายและมีการแผ่เมตตาจิตมาสู่สรรพสัตว์ทั้งหลาย 4) ปุณฺณานุภาพ คือ อำนาจของการทำบุญกุศล คุณงามความดี รวมถึงการกระทำที่ส่งผลในทางที่ดีของบุคคลต่าง ๆ 5) เทวานุภาพ คือ อำนาจแห่งเทวดาที่ชาวพุทธต่างมีความเชื่อมั่นว่าจะต้องได้รับการรักษาจากเทวดาอยู่เสมอ

คุณค่าพระเจดีย์บรรจุพระอัฐิธาตุ ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวพุทธไทย ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ 1) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ตามตำนานพระอัฐิธาตุ 2) คุณค่าด้านศรัทธาที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาพระเจดีย์อัฐิธาตุ 3) คุณค่าด้านความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา 4) คุณค่าด้านหลักธรรม ที่เป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นความซื่อสัตย์ใจให้บริสุทธิ์ จากทั้ง 3 หลักการนี้ทำให้พุทธบริษัทหันมาประกอบกิจกุศลเรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ, ทางทำความดี ที่เรียกว่า “บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ” ได้แก่ (1) ทานมัย คือการทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ (2) สีลมัย คือการทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี (3) ภาวนามัย คือการทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือการฝึกจิตใจเจริญปัญญา (4) อปายณมัย คือการทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม (5) เวยยาวัจจมัย คือการทำบุญด้วยการชวนชวนรับใช้ (6) ปัตติทานมัย คือการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้ผู้อื่น (7) ปัตตานุโมทนามัย คือการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น (8) ธัมมัสสวนมัย คือการทำบุญด้วยการฟังธรรมด้วยการศึกษาหาความรู้ (9) ธัมมเทศนามัย คือการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้รู้ (10) ทิฏฐุชุกัมม

คือการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง 5) คุณค่าด้านจิตใจ 6) คุณค่าด้านวัตถุ 7) คุณค่าทางสังคม 8) ด้านความสามัคคี 9) ด้านเศรษฐกิจ 10) คุณค่าด้านประเพณีและวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามเรื่องประวัติความเป็นมาของพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุ ยังไม่เป็นที่กระจ่างแจ้งนักในแง่ประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีกล่าวไว้หลายแห่งเหมือนกัน จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาค้นคว้าให้กระจ่างยิ่งขึ้นไปและจากความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุหรือพระธาตุของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน ยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้โดยกระจ่างแจ้ง เพราะเป็นเรื่องความศรัทธาเคารพนับถืออย่างมั่นคงต่อองค์พระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุในประเด็นนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยที่จะศึกษาวิจัยว่าพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยในปัจจุบัน มีความรู้เกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุอย่างไร มีความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่อองค์พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าหรือพระธาตุอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติตนที่มีต่อพระบรมสารีริกธาตุของชาวพุทธไทย ในจังหวัดพิษณุโลก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) ประชากร ได้แก่ ชาวพุทธไทยที่มาราบมนัสการพระธาตุเจดีย์ ณ วัดเสนาสน์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 340 คน เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ที่เดินทางมาราบมนัสการในช่วงระหว่าง เดือนสิงหาคม 2558 ถึง มกราคม 2559 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างของชาวพุทธไทยที่มาราบมนัสการพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ ณ วัดเสนาสน์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ในช่วงระยะเวลาเดือนสิงหาคม 2558 วันที่ 7 มกราคม 2558 รวม 5 เดือน จำนวน 181 คน/ฉบับ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างนี้ได้โดยการเปิดตารางของ เครซี่ และมอร์แกน (R.V. Krecie & D.W. Morgan) ซึ่งเป็นการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับชาวพุทธไทยที่มาราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ ณ วัดเสนาสน์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก เป็นผู้ตอบตอบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบเติมข้อความลงในช่องว่าง ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อแบบธรรมชาตินิยมของชาวพุทธไทย

โดยใช้สเกลวัดแบบลิเคอร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) โดยสร้างครอบคลุมด้านต่าง ๆ ที่กำหนด

ลักษณะของเครื่องมือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (checklist) เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติตนต่อธาตุของชาวพุทธไทย ในจังหวัดพิษณุโลก มี 5 ด้านคือ ด้านหลักความเชื่อในศรัทธา 4 ด้านอุเทสิกเจดีย์ ด้านพุทธานุสสติ ด้านวิญญูณนิยมและความเชื่อแบบธรรมชาตินิยม โดยแบบสอบถามทั้งหมด มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่ใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคอร์ท (Likert) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (checklist) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เคยปฏิบัติตนต่อพระธาตุว่า เคยปฏิบัติหรือไม่เคยปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูลนำแบบสอบถามที่ได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว มาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS (Statistical Package for Social Sciences Version 13.0) เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ

4. สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาความเห็นตามหลักความเชื่อในพระพุทธศาสนา เมื่อสรุปโดยภาพรวมพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ กัมมสัทธา ค่าเฉลี่ย 4.51 [0.68] รองลงมา คือตถาคตโพธิสัทธา มีค่าเฉลี่ย 4.44 [0.53] พุทธานุสสติ มีค่าเฉลี่ย 4.42 [0.76] กัมมัสสกตาสัทธา มีค่าเฉลี่ย 4.33 [0.64] วิปากสัทธา มีค่าเฉลี่ย 4.29 [0.68] และ อุเทสิกเจดีย์ มีค่าเฉลี่ย 4.12 [0.62] ส่วนด้านความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.41 [0.84]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อด้านตถาคตโพธิสัทธา พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่าเมื่อบำเพ็ญบารมีจนเต็มเปี่ยมแล้วสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ มีระดับค่าเฉลี่ย 4.63 [0.71] รองลงมาคือเชื่อว่า พระคุณของพระพุทธเจ้า ไม่มีที่สิ้นสุด มีมากกว่าเหล่าพระสาวก 4.61 [0.64] ส่วน ความเชื่อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุ/พระอัฐิธาตุต่าง ๆ มีอิทธิฤทธิ์ สามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้ปรากฏได้จริง 4.07 [0.88]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามหลักกัมมสัทธา (เชื่อในหลักกรรมในทางพระพุทธศาสนา) พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่าบุคคลจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องได้มาด้วยการกระทำของตนเอง มิใช่ด้วยการอ้อนวอน ขอร้อง หรืออนนรคอย โขควาสนา มาหลนทับ มีค่าเฉลี่ย 4.66 [0.59] รองลงมา คือเชื่อว่ามนุษย์จะประสบสิ่งที่ดีได้ด้วยกรรมดีที่ตนเองต้องสร้างเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจดลบันดาลจากเทวดา หรือพระพรหมองค์ใด ๆ มาช่วยเหลือหรือบันดาลให้ มีค่าเฉลี่ย 4.53 [0.68] ส่วนความเชื่อ ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่ากุศลกรรม และกุศลกรรม บุคคลไม่สามารถแก้ไขได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.37 [0.74]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามหลักความเชื่อตามหลักวิปากศรัทธา [ความเชื่อในเรื่องผลของกรรม ที่เกิดจากการกระทำอันเนื่องเดียวพระรัตนตรัย] พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่า การกราบไหว้ พระบรมธาตุ/พระธาตุเจดีย์ อันเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า หรือพระอริยสาวก จะมีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นปูชนียวัตถุ ที่ควรแก่การสักการบูชา มีค่าเฉลี่ย 4.60 [0.66] รองลงมา คือเชื่อว่า พระสกลุ พระบรมธาตุ /พระธาตุเจดีย์ทั้งหลาย มีท้าวจุลโลกบาล ปกป้องคุ้มครองรักษา และมีเทวดาสัมมาทิฐิ คอยรักษา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา อยู่จริง มีค่าเฉลี่ย 4.44 [0.81] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าพระสกลุ พระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ทั้งหลายนั้น สามารถดลบันดาลให้เราประสบสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า และทำความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้จริง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.77 [1.12]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามหลักกัมมัสสกตาสัทธา [เชื่อในหลักการกระทำที่ตนเองทำไปแล้วว่า กรรมนั้นเป็นของของตนอย่างแน่นอน] พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่า แต่ละบุคคลเป็นเจ้าของกรรม และ ต้องรับผิดชอบต่อกรรมที่ตนเองได้ทำไปแล้วนั่นเอง มีค่าเฉลี่ย 4.41 [0.72] รองลงมาคือเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายที่ได้รับความสุขสบาย เป็นผลมาจากการประกอบกรรมดีที่เป็นบุญกุศลอันตนเองเคยทำไว้ มีค่าเฉลี่ย 4.36 [0.77] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่ากรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถรับถ่ายโอนให้ผู้อื่น หรือใช้วิธีการอื่นใดให้รับกรรมแทนตนได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.25 [0.82]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามหลักอุเทสิกเจดีย์ [เจดีย์คือสิ่งที่แสดงแทนพระพุทธเจ้าองค์จริงโดยสัญลักษณ์] พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชื่อว่าพระธาตุ เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า ในฐานะที่เป็นพุทธานุสสติ มีค่าเฉลี่ย 4.49 [0.69] รองลงมา เชื่อว่าพระบรมธาตุ/พระอัฐิธาตุ เป็นสิ่งที่มนุษย์ให้คุณค่า ในฐานะเป็นสิ่งแทนพระพุทธเจ้าองค์จริง ที่ควรแก่การกราบไหว้สักการบูชาสูงสุดของชาวพุทธ มีค่าเฉลี่ย 4.38 [0.85] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือเชื่อว่าพระธาตุ/พระธาตุเจดีย์ ไม่มีพลังอำนาจอื่นใด ที่จะให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ มีค่าเฉลี่ย 3.62 [1.19]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อตามความเชื่อตามหลักพุทธานุสสติ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก ได้แก่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้เท่าทันอวิชชา และทำลายอวิชชาได้อย่างสิ้นเชิงโดยหลักอริยสัจและตัดกระแสด้วยอวิชชาด้วยหลักปฏิจจสมุปบาท มีค่าเฉลี่ย 4.70 [3.83] รองลงมา คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ คือผู้ตัดกิเลสได้โดยสิ้นเชิง เป็นสัพพัญญู โดยมีค่าเฉลี่ย 4.49 [0.74] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งทั้งสถานที่ที่เป็นแดน ยมโลก มนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก และพระนิพพาน และข้อปฏิบัติที่จะทำให้สัตว์ไปเกิดในที่นั้น ๆ ได้หมดสิ้นเชิงมีค่าเฉลี่ย 4.25 [0.82]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเกี่ยวกับความเชื่อตามหลักวิญญานนิยมแล้ว พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรกได้แก่ เชื่อว่ามีวิญญาน ที่อาศัยอยู่นอกกายมนุษย์ มีอยู่จริง มีค่าเฉลี่ย

3.74 [1.13] รองลงมา คือเชื่อว่าในธรรมชาติทั้งหลาย มีวิญญาณสิ่งสถิตอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในสิ่งศักดิ์ที่เป็นปุชนียวัตถุทางศาสนา โดยมีค่าเฉลี่ย 3.62 [1.10] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าการบวงสรวง การทรงเจ้า เป็นของชั่ว เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธไทยยังให้ความเคารพ และถือปฏิบัติอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทยปัจจุบัน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.05 [1.24]

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเกี่ยวกับความเชื่อตามหลักธรรมชาตินิยมแล้ว พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่เชื่อในเรื่องพรหมลิขิตชีวิตมนุษย์ทำให้ตกต่ำและดีขึ้นได้ ด้วยอำนาจพระพรหม มีค่าเฉลี่ย 3.77 [1.12] รองลงมา คือเชื่อว่ามีพลังอำนาจพิเศษเหนือธรรมชาติ แฝงอยู่ในธรรมชาติรอบตัวมนุษย์ มีค่าเฉลี่ย 3.67 [1.07] ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือเชื่อว่าพลังเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่ควรให้ความเคารพนับถือบูชา เหมือนกับปุชนียวัตถุในทางศาสนา มีค่าเฉลี่ย 3.00 [1.26]

การปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ตามหลักความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา เรียงตามลำดับความสำคัญของระดับความเชื่อ พบว่า การกราบไหว้สักการบูชาพระธาตุ เพื่อเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และเป็นสิริมงคล คิดเป็นร้อยละ 88.3 รองลงมา คือการบริจาคปัจจัยบูชาพระบรมธาตุ ตามตักศิลาต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 84.9 และทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวร คิดเป็นร้อยละ 81.5 ส่วน สิ่งที่ไม่เคยปฏิบัติต่อพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ เรียงตามลำดับ 3 ลำดับแรก คือการปิดทองพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ การถวายโคมไฟ การถวายน้ำมัน การเปลี่ยนเครื่องทรง และการห่มจีวรพระธาตุ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมา คือการบวชชีพรหมณ์/บวชนาคหมู่เป็นประจำทุกปี คิดเป็น ร้อยละ 44.9 และ การบูชาพระธาตุ เพื่อเป็นของขลังและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากสรรพอันตรายต่าง ๆ โดยคิดเป็นร้อยละ 41.5

การปฏิบัติตนต่อพระบรมสารีริกธาตุ/พระธาตุเจดีย์ตามความเชื่อแบบดั้งเดิม เรียงตามลำดับความสำคัญ พบว่าการอ้อนวอนขอพรพระธาตุ ให้ช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ คิดเป็นร้อยละ 70.2 รองลงมา คือการเสี่ยงเซียมซีเพื่อทำนายโชคชะตาราศี คิดเป็นร้อยละ 54.6 และ การถวายน้ำสรงพระธาตุ ถวายน้ำหอม ถวายโคมไฟ ถวายเครื่องทรง เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 48.8 ส่วน กิจกรรมที่ไม่เคยปฏิบัติต่อพระธาตุ เรียงตามลำดับ 3 ลำดับแรก คือการบูชาพระธาตุ เพื่อเป็นเครื่องรางขลัง คิดเป็นร้อยละ 33.2 การบวงสรวง การบนบาน ศาลกล่าว และการแก้บน คิดเป็นร้อยละ 33.7 และการสะเดาะเคราะห์แก้กรรม คิดเป็นร้อยละ 35.6 ตามลำดับ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์และเทศบาลตำบลวัดโบสถ์ อำเภอวัดโบสถ์ ควรให้ความสำคัญเรื่องการรักษาพระธาตุวัดเสนาสน์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก กำหนดกติกาในการ

ดูแลรักษาปฏิสังขรณ์ส่วนที่ให้นั่นนอน จัดบริเวณภายในวัดให้ชัดเจน เน้นความเป็นอารามตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะเป็นสมบัติของสาธารณประโยชน์ร่วมกัน ไม่ควรปล่อยให้เป็นอย่างชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

2) ภายในวัดควรมีศูนย์การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง มีการเผยแพร่หลักศรัทธาที่ถูกต้องแก่พุทธศาสนิกชนโดยให้ความสำคัญในการแยกแยะกิจกรรมทางศาสนาให้ถูกต้องตามหลักศรัทธา 4 ที่ถูกต้อง

3) วัดควรมีกิจกรรมที่หลากหลายในการให้ความรู้ และฝึกอบรมหลักศรัทธาที่ถูกต้องแก่ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่วัดตั้งอยู่ โดยมีแผนงานในการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมที่ถูกต้องตามหลักศรัทธา เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมในช่วงระหว่างงานนมัสการพระธาตุ เป็นต้น

4) วัดและเทศบาล ควรมีศูนย์ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพระธาตุ/พระเจดีย์ธาตุที่ถูกต้อง โดยสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน และหน่วยงานราชการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิเคราะห์การใช้สัญลักษณ์ ในฐานะเป็นสื่อในการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ

2) ควรศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีงานนมัสการพระธาตุเจดีย์ที่มีผลต่อการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

3) ควรศึกษาความพึงพอใจของชาวพุทธไทยที่มีต่อการจัดงานนมัสการพระธาตุเจดีย์

4) ควรศึกษาเรื่อง รูปแบบการสร้างศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องแก่พุทธศาสนิกชนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

5) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามหลักอริยมรรค เพื่อจะเป็นการพัฒนาไปสู่การจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่แท้จริงมิใช่เป็นการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่มุ่งหวังการค้าเชิงพุทธพาณิชย์ และสร้างกระแสโฆษณาความมั่งคั่งให้แก่คนในสังคมเท่านั้น

6) ควรมีการศึกษาวิจัยถึงคติความเชื่อและพฤติกรรมของชาวพุทธที่มีต่อพระธาตุในพื้นที่ต่างๆ แต่ละภาคของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- ราชบัณฑิต. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- ธนิต อยู่โพธิ์. ตำนานพระบรมสารีริกธาตุ. กรุงเทพมหานคร: มปท. 2529.
- คะนอง เนินอุไร. พระธาตุปาฏิหาริย์. กรุงเทพมหานคร: กองทุนโลกทิพย์, มปป. ประวัติความเป็นมาของวัดเสนาสน์ และพระบรมธาตุ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thangarm.go.th/system/showdata.asp?TID=546>, [9 สิงหาคม 2558].